

Kartoitus maaseutualueiden palveluaukoista – palveluohjaajien työpajailtapäivä yhdessä Tarjoomo-hankkeen kanssa

Hankesuunnitelman yhdeksi tavoitteeksi on asetettu kotihoidon tukipalveluiden tarveselvitys perusturvan palvelualueen kanssa. Palveluaukkoja oli kartoitettu Tarjoomo-hankkeen toimesta helmikuussa 2019, vastauksia tähän kyselyyn oli saatu yhdeksältä palveluohjaajalta. Kyselyn vastauksissa todetaan, että yleisesti maaseutualueille tarvittaisiin enemmän yksityisiä ja vapaaehtoisten palveluita, tämä tieto oli taustalla jo hankesuunnitteluvaiheessa.

-Karttulan, Maaningan ja Vehmersalmen alueilla pula kotihoitoyrittäjistä, jotka tarjoavat palveluita myös iltaisin ja viikonloppuisin esim. tilapäisellä kotihoidon palvelusetelillä

-Riistavesi-Vehmersalmi alueilla ei tällä hetkellä kotihoidon yöpartiotoimintaa

-Kyytipalveluita haja-asutusalueille (Juankoskella ei PALI-palvelua)

Lisäksi kyselyssä nousseita teemoja olivat: ”ikäihmisten ulkoilutus, seura ja asiointipalveluita, tarve tietokone opetus, esimerkiksi siivous- ja kodinhoidollisia askareita ja pihatöitä tarjoavista tuottajista tarvittaisiin listaus asiakkaille, edullisista ulkoilu, asiointi ja saattoavusta, kyytipalvelu haja-asutusalueille, maaseutualueilla yksityisiä palveluntuottajia tarvittaisiin enemmän. Varsinkin iltaisin ja viikonloppuisin kotihoidon palveluita tarjoavista pulaa. Kotihoidon tilapäisellä palvelusetelillä vaikeutta järjestää apua ilta- ja viikonloppuajalle. Myös vapaaehtoisista pulaa. Vähävaraisilla asiakkailla ei ole varaa maksaa palveluista. ”

Taustatietona aikaisempi kysely sisältää käyttökelpoista ja arvokasta kuvausta toimintakentän tämän hetkisistä haasteista. Kyseisen materiaalin osalta on silti vaikea tehdä arvioita siitä, millaista roolia julkiset hankinnat näyttelevät mahdollisten tulevien kotihoidon tukipalveluyritysten ansaintamallissa. Palveluaukkojen yleisyyttä ja määrää, sekä mahdollisten palvelueteleiden roolia lähdettiin kartoittamaan yhteisellä työpajapäivällä Tarjoomo-hankkeen kanssa 24.10.2019 hanke-esittelyllä, sekä seuraavalla kysymyspatteristolla:

”Käydään seuraavat kohdat läpi jokaisen liitoskunta-alueen (Juankoski, Karttula, Maaninka, Nilsjä, Riistavesi, Vehmersalmi) osalta.

Oletko törmännyt viimeisen vuoden aikana tilanteeseen, jossa asiakkaalla on palveluntarpeita, mutta palveluohjaus ei ole löytänyt asiakkaan tarpeeseen palveluntuottajaa?

1a) onko kyseessä ollut kunnan järjestämät palvelut

1b) onko kyseessä ollut asiakkaan itse järjestettävät palvelu

Mistä palveluista on kysymys? Arvioi, millaisista käyntimääristä voisi olla kyse (esim. 1xviikossa tms.)

2a) onko kyseessä kunnan järjestämät palvelut

2b) onko kyseessä asiakkaan itse järjestettävät palvelut

Arvioi, kuinka paljon edellä kuvattuja asiakkaita alueella on? "

Ryhmähaastattelulla ajateltiin eri alueilla työskentelevien ihmisten näkemysten täydentävän toisiaan. Fasilitoinnista vastasivat yhteistyökoordinaattori ja Hyvinvointi-teknologian asiantuntija. Tilaisuudessa oli paikalla yhteensä 14 palveluohjaajaa ja heidän esimiehensä.

Keskustelua käytiin laajan Kuopion alueen tarpeista ja tilanteista kotihoidon tukipalveluiden (sis. yksityiset hoivapalvelut) tilanteesta.

Riistaveden ja Vehmersalmen osalta ei saada kaikissa tapauksissa tukipalvelukäyntejä järjestettyä tai sitten järjestetään kaupungista. Myös esim. Juankosken haja-asutusalueelle on vaikeaa saada tukipalveluita järjestettyä. Vehmersalmella on yksi ateriapalvelujen tuottaja.

Vehmersalmella ja Riistavedellä palveluvajausta oli ennen kaikkea viikonlopuissa ja pyhäpäivinä. Kauppojen kauppakassipalveluja, esim. Vehmersalmella kuljettaa yksityinen palveluntuottaja.

Juankoskella omakotiyhdistys ry on erinomainen toimija, he tarjoavat apua kauppa-asioihin, ruohonleikkuuseen, siivoukseen. Tuntihinnat ovat edulliset koska osa töistä toteutetaan työllisyystoiminnan kautta. Tästä johtuen kotitalousvähennystä ei myönnetä kyseisiin hankintoihin. Juankoskelaiset hyödyntävät tätä hyvin. Keskimäärin viikoittain Vehmersalmella voi sanoa, että tarvitaan palveluja, joita ei pystytä järjestämään. Siivouspalveluista on ainakin pulaa Vehmersalmella. Huomioitava matkakustannukset, jos kovin pitkät ajomatkat yrittäjällä, hinta nousee asiakkaalla. Juankoskella useampi ruokapalvelujen tuottaja, ei kotiinkuljetusta. Nilsiässä yksi. Maaningalla yksi. Karttulassa yksi.

Hyvänä käytäntönä nähtiin paikallisen yksityisen yrittäjän toimenpiteiden keskittäminen yhtenä tiettynä päivänä Säyneisiin.

Nilsissä ei ole paljon palvelujen tuottajia, erityiset palveluaukot löytyvät hoitotyön ja talkkaripalveluiden osalta.

Kauppakassien kotiinkuljetuksia oli vaihtelevasti, vaihtelevasti. Riistavedellä ja Nilsissä on kaupat, jotka kuljettavat ostokset, tämä myös tarpeellista palvelua syrjäkylillä.

Maaningalla 4h yhdistys joka palveluohjauksen näkökulman mukaan tarjosi siivousta/hoivaa, osa toimijoista on vähentämässä palveluitaan. Ostosten kotiin -tuontipalveluissa olisi Maaningalla parannettavaa. Lisäksi alueelle toivottiin ulkoilutusapua, tätä voidaan Maaningan osalta pitää mielenkiintoisena tuloksena, sillä Maaningan 4H:n Arvo ja Lahja-hankkeessa koulutettiin ja työllistettiin nuoria vanhusten viriketoiminnan tuottajiksi ja kehittäjinä, sekä kehitetään paikallista yhdistystoimintaa. Hanketta pidettiin onnistuneena ja toiminta on jatkunut rahoituksen loppumisen jälkeen. Herää kysymys, onko 4H-yrityksen mahdollista rekisteröityä yksityiseksi sosiaalialan palvelutuottajaksi tukipalveluiden osalta, jolloin esimerkiksi palveluohjauksen olisi mahdollista hyödyntää tätä väylää myös omassa ohjauksessaan? Tässä on varmasti kehittämisen paikka, sillä 4H-yrittäjyydessä nuorilla ei ole y-tunnusta, joten tulevaisuuden näkökulmasta tulisi miettiä, millaisella hallinnollisella menettelyllä tämä ratkaistaan valvonnan näkökulmasta.

Karttulassa ei ole tällä hetkellä päiväryhmätoimintaa. Syyksi on kerrottu rekrytointiongelmia. Tähän ongelmaan on etsitty ratkaisuja myös Karttulan kumppanuuspyödyssä. Mahdollista ratkaisuvaihtoehtoa käsitellään 2.12.

Alueelta löytyy hoivapalveluyrittäjiä, mutta sairaanhoidollista osaamista omaavia palvelutuottajia puuttuu.

Yhteiset asiat maaseutualue:

Laaja Kuopio aiheuttaa palvelutuotantoon haasteita, joka paikkaan ei pystytä järjestämään 4 kertaa/pv käyntejä. Jos palveluita ei voida järjestää, niin seuraava vaihe asiakkaalle on mahdollisesti ikäihmisten vuokratalot, ohjeistus muuttamisesta keskeemmäksi kylää tai hakeutuminen erilaisiin asumisen ratkaisuihin keskeiselle kaupunkialueelle. Tämä oli yhteinen tekijä kaikilla syrjäkylillä.

Laajamittaisena ongelmana mainittiin ihmisten yksinäisyys, tähän ratkaisuna katsottiin kaveritoimintaa ja virkistys tarpeena, miten saadaan näitä enemmän laajan Kuopion alueelle? Vapaaehtoistoimintaan liittyy haasteita myös vakuutusten osalta, lisäksi erilaisia vapaaehtoistyöpalveluja on olemassa, mutta vapaaehtoisetkin ikääntyvät, käyty keskustelua, miten kaupunki voisi

tukea vapaaehtoistoiminnan elinvoimaa entistä paremmin. Tarkastelussa on myös mietittävä uusia innovatiivisia ratkaisuja vapaaehtoistoiminnan tukemiseen muuttuneessa ympäristössä, jossa järjestöjen jäsenmäärät vähenevät ja keski-ikä kasvaa.

Opiskelijaprojektit ja viretori on koettu hyväksi avuksi. Viretori toimii alueilla, jonne on julkiset alueet, noin periaatteessa. Tällä hetkellä toimintaa eniten keskeisellä kaupunkialueella, opiskelijoiden käyntejä laajan Kuopion alueella tuetaan bussikortin muodossa.

Hyvänä esimerkkinä mainittiin Siilinjärven arjen ahertajat: kulkevat matkakuluitta. Matkakulut on mahdollista sopia verottajan kanssa, jolloin kustannus ei tulisi asiakkaan maksettavaksi, tämä vähentää työn tuntihintaa, jolloin mahdollista ostettua työtä saattaisi olla enemmän. Tämän vaihtoehdon suosittelu yrittäjille nähtiin hyväksi toimenpiteeksi.

Palvelusetelilinjaus on kaupungilla, että täytyy täyttää kriteerit, tarvetta hoivassa tietyn verran, ennen kuin voi saada palvelusetelin. Koskee lähinnä hoivapalvelua. Veteraanit ja invalidit ovat ainoastaan sellaisia, jotka saavat palvelusetelin koska palvelut ovat maksuttomia heille.

Kaikkialla ei välttämättä ole sairaanhoidollista osaamista, osassa yrityksistä vain lähihoitaja, tämä voi tietyissä tilanteissa aiheuttaa palveluiden järjestämisen ongelmia.

Kehitysideat ja aihiot

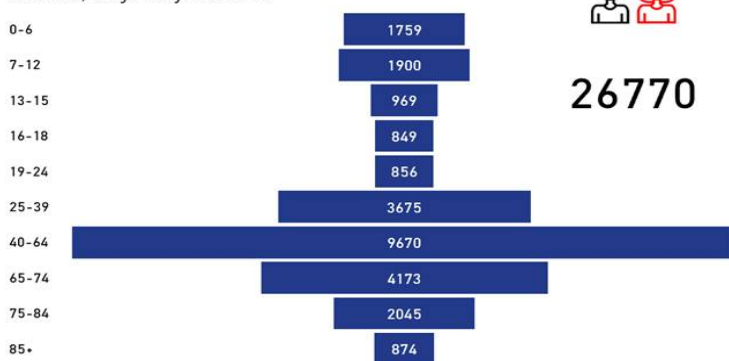
Puunkantoapua, uuninlämmitystä, lumenluonnit, lehtien haravoinnit, toisin sanoen "kotitalkkari"-toiminnan tarjoajia tarvittaisiin kaikilla maaseutualueilla lisää. Näiden palveluaukkojen täyttämiseksi esiselvityshankkeessa on etsitty kiinnostuneita toimijoita maaseutukyliltä. Laajamittaisten tulosten aikaansaamiseksi ja toiminnan vakiinnuttamiseksi uusia yrittäjähenkisesti toimivia henkilöitä tai järjestöjä tarvittaisiin lisää. Ostopalveluiden osalta kuluttajan näkökulmasta toimintaan tarvitaan myös varmuutta, mitä tehdä, jos sairastapausten johdosta palvelua ei ole saatavilla, tai yrittäjän elämäntilanne muuttuu.

Ulkoiluapua tarvittaisiin lisää kaikkialla tasaisesti, myös keskustassa. Avustajilla on tiukat kriteerit, ketä ottavat ulkoilutettavaksi, jos on vähänkään liikkumisen ongelmaa, eivät ota asiakkaaksi. Tämä asettaa ikäihmiset kunnon perusteella täysin eriarvoiseen asemaan, voisiko tällaiseen vaikuttaa esimerkiksi koulutuksella?

Mahdollisena kehitysaihiona nostettiin esille mahdollisuus, jossa palvelutuottajilla olisi ringi, joka kattaa monta pientä paikkakuntaa, Riistavesi, Vehmersalmi, Maaninka, Nilsia eri paikka joka viikonpäivä. Maaseudulla on vielä perinteistä yhteisöllisyyttä jäljellä, tästä johtuen läheisapua ja naapuriapua tarjotaan enemmän. Mahdollisia tuottajarinkejä tulisi olla tasaisemmin, logistisesti järkevintä tällaisten toteuttaminen olisi Maaninka-Karttula, Nilsia-Juankoski ja Riistavesi-Vehmersalmi pareilla. Tällainen järjestely vaatisi kuitenkin palvelutuottajien organisoitumista.

Kaupungin palveluohjaajien näkökulma on tiiviisti kaupungin järjestämissä palveluissa ja yrittäjyyšnäkökulma saattaa näyttäytyä kovin kaukaiselta. Tilanne nähtiin joillain alueilla hyvänä, vaikka alueella oli vain yksi palvelutuottaja. Tämä näkökulma on hektisessä toimintaympäristössä suurilla asiakasmäärillä ymmärrettävää ja inhimillistä. Vuoden 2018 väestörakenne kuvastaa hyvin Kuopion maaseutualueiden väestökehitystä, ikäihmisten määrä tulee kasvamaan voimakkaasti lähivuosikymmenten aikana. Vanhustyön trendi on tällä hetkellä tukea ihmisten kotona asumista entisistä pidempään terveinä ja toimintakykyisinä. Jotta tässä tavoitteessa pysytään, myös maaseudulle tarvitaan lisää palvelutuottajia. Yksityisen tuotannon ja järjestöjen rooli tulee niukkenevien resurssien maailmassa korostumaan entisestään, ja tämä tulisi nähdä myös kunnallisessa palvelutuotannossa mahdollisuutena, sekä hyödyntämättömänä potentiaalina, enemmän kuin uhkana. Kunnilla on lakisääteinen vastuu järjestää ikäihmisten palvelut tuottamalla palvelut joko itse, tai hankkimalla ne alihankintana, esimerkiksi palvelusetelin kautta. Pohdittavaksi jää, miten menetellään tilanteessa, jossa palveluntuottajaa/palvelua ei ole palvelusetelillä ostettavaksi?

Väkiluku, tekijä ikäryhmä 2018

Vuosi 2017 Työlliset, Työttömät and Työvoiman ulkopuolella olevat

Yhtenä ruokapalveluihin liittyvänä ratkaisuna nähtiin kauppa-auto maaseudulle kiertämään syrjäkyliä. Idea sai kannatusta palveluohjaajien joukossa.

Palveluohjaajilta kysyttiin, miten he välittäisivät mieluiten viestiä Tarjoomolle, jos saavat asiakkaalta tietoon jonkin palveluaukon, tarpeen tai palveluidean →Yhdyshenkilölle soitto, suora sähköposti tai sähköinen lomake, tämä voisi olla paras. Jotta Tarjoomo-konsepti tulee olemaan uskottava laajan Kuopion maaseutualueilla, tulee palvelutuottajia olla riittävästi tarjolla myös entisillä kuntakeskuksilla. Yhteinen kauppapaikka ei palvele palveluohjausta eikä asukkaita tai omaisia, jos palveluita ei ole saatavilla.

4H-yhdistysten hyödyntäminen nuorten työllistämisessä sekä mahdollisessa kotihoidon tukipalveluiden tuotannossa on ehdottomasti kenttä, jota kannattaisi tutkia. Vuosia kestäneessä katugallupissa tällaista on kysely myös aktiivisten ikäihmisten osalta. Tällä pystyttäisiin ratkaisemaan osittain vähäisiä kesätyömahdollisuuksia liitoskunta-alueilla, edistämään yrittäjyyskasvatusta, sekä ikääntyvällä väestöllä olisi väylä ostaa palveluita yhteiskuntavastuullisesti – nuoria työllistäen. Y-tunnuksen puute 4H-yrittäjyydessä aiheuttaa haasteen rekisteröitymisen osalta, vaikka tarjottu palvelu olisi muuten toimivaa, kuten Maanangan esimerkissä. Voitaisiinko tämä ratkaista ”alihankinta”-ketjulla, 4H-yhdistyksillä on Y-tunnus, joten jos paikallisjärjestö on ilmoittautunut kotihoidon tukipalveluiden tuottajaksi, voiko nuori 4H-yrittäjä työskennellä näissä tehtävissä? Tätä toimenpidettä tulisi mallintaa yhdessä 4H:n, palveluohjauksen ja yrityspalvelun kanssa. Vaihtoehtoisesti 4H-yrittäjän on mahdollista rekisteröityä yksityiseksi sosiaalialan palvelutuottajaksi tukipalveluiden osalta suoraan kaupungin rekisteriin, tämä mahdollistaa esimerkiksi ulkoilutus-, siivous-, pyykkihuollon, ruuanlaiton ja asiointiavun tarjoamisen alueen ikäihmisille, sekä palveluohjaus voi työssään ehdottaa kyseistä palveluntuottajaa palvelun tarvitsijalle, kun hän on rekisteröitynyt.

Maaseudun toimintakenttä näyttäytyisi kotihoidon tukipalveluiden osalta vaativan eräänlaista alueellista palveluiden yhteen niputtamista. Tällainen toimintatapa vaatii myös ajattelutavan muutosta palveluiden tuottajien osalta, sekä sen selvittämistä, millainen vaatimustaso on riittävä ikääntyvälle maaseudun asukkaalle. Keskustelussa on hyvä huomioida erityisesti kuljetuspalveluiden osalta hankintamenettelyjen merkitys, onko mahdollista yhdistää kyydityksiä ja toteuttaa ajettuja vuoroja syrjäkyliltä entistä asukaslähtöisemmin. Joidenkin palveluiden osalta voidaan myös miettiä, onko palvelu kustannetehokkaampaa viedä kiertävänä kylille, kuin kuljettaa ihmisiä palveluiden pariin? Kiertävät palvelut ovat saaneet ajatuksena hyvän vastaanoton organisaation sisältä, ja valmiita toimintamalleja löytyy myös

Pohjois-Savon alueelta. Mahdollisten tulevia toimenpiteitä tai pilotteja aihepiirin parissa tulisi miettiä yhdessä kunnallisten toimijoiden, yksityisten palvelutuottajien sekä KELA:n kanssa.

Maaseutualueiden muuttuva toimintakenttä asettaa kunnalliselle puolelle erityisiä haasteita niin ikärakenteen, kuin logistiikan kannalta. Uudet innovatiiviset ratkaisut ja digitaaliset alustat pystyvät omalta osaltaan vastaamaan näihin kysymyksiin. Näillä ei kuitenkaan pystytä ratkaisemaan yksinäisyyteen, siivoukseen, logistiikkaan, pihatöihin, ateriapalveluihin ja talon lämmitykseen liittyviä ongelmia – tarvitaan edelleen ja tulevaisuudessakin tekeviä käsiä. Näihin haasteisiin on onneksi herätty ja kehitystyötä on käynnissä monella rintamalla.